

УДК 81-119

ПРОТОТИПНА СТРУКТУРА ФІЛОСОФСЬКОЇ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Кудрявцева Н. С.

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

Стаття містить дослідження філософської просторово-часової термінології, здійснене із залученням етимологічного аналізу лексем на позначення філософських категорії простору і часу, а також шляхом застосування когнітивної теорії прототипів для пояснення результатів етимологічних розвідок.

Ключові слова: простір, час, філософська категорія, термін, прототип, метафора.

Постановка проблеми. Поняття простору і часу є центральними в сучасній науці, що, однак, не обумовлює їх остаточне визначення. Вочевидь, завдання із з'ясування змісту цих понять є, в першу чергу, справою фізики, проте, актуальним виявляється і загальнонаукове дослідження проблем простору і часу із залученням даних гуманітарних дисциплін, зокрема результатів лінгвістичних розвідок. Семантичні мотивування позначень простору і часу в індоєвропейських мовах, виявлені за допомогою етимологічного аналізу просторових і темпоральних термінів, уможливають висвітлення початкових етапів формування просторово-часових уявлень. У той самий час застосована нами когнітивна теорія прототипів [4; 11] відкриває шлях до пояснення природи категорій простору і часу в царині філософії як наукової галузі, що містить загальні і неформальні передумови науки фізики.

Найпершими лексичними позначеннями поняття простору були давньоіндійські терміни *ākāśāh*, *dīk* та *rājah*. Походячи від різних дієслівних коренів, дінд. *ākāśāh* (від іє. *k₁ek-/k₂ok-/k₃ek_s-) і *dīk* (від. іє. *deik- та dei-) мають здебільшого тотожні значення «бачити, око, світло; показувати; світити, блищати; країна світла», які надають нам підстави для висновку про те, що семантичним першоджерелом розвитку давньоіндійського філософсько-категоріального визначення простору є значення «дещо, на що можна вказати, видиме людському оку, осяяне світлом». Співставивши, як це пропонує Т. Харитонова, зазначені лексеми відповідно з дінд. *lōkāh* «місце, простір, країна, всесвіт» та дінд. *deśāh* «напряма, місцевість», отримуємо більш конкретне значення «місце, осяяне світлом, яке я бачу» [10, с. 48]. Конкретизації первісного значення сприяє також залучення до уваги континуантів вихідного для дінд. *lōkāh* дієслівного кореня *leuk-*, які, крім згаданих вже значень «бачити, світити», наявні також в позначеннях таких просторових понять, як лат. *lūcus* «поле», лит. *laūkas* «поле», двн. *lōh* «поросла галявина; низький ліс», дісл. *lō* «лука».

Наведені значення лексем *ākāśāh* і *dīk* складають підґрунтя першого прототипу сучасного філософського розуміння категорії простору. На нашу думку, перша когнітивна модель є абстрактним ідеальним взірцем і може бути приблизно схарактеризована як «Ідеальне місце – це поле, осяяне світлом». Ідеалізація тут досягається через залучення значень, пов'язаних зі світлом, що, на наш погляд, також підтверджується існуванням міфологічного кореляту філософської категорії простору, ві-

домого в давньоіндійському епосі під назвою Lokāloka. Міфічна гора Lokāloka відокремлює «видимий світ» (тобто пізнаний простір) від темряви (тобто непізнаного простору), а закріплене за даною лексемою значення (Lokā+aloka – «видиме+невидиме») засвідчує перехід від пропозиційної моделі категоризації до метафоричної, який відбувся в межах релігійно-міфологічного світогляду.

Окремому розгляду підлягає, на нашу думку, давньоіндійський просторовий термін *gājah*. Перебуваючи в етимологічному зв'язку з численними рефlekсами кореня іє. **reg-* зі значеннями «напря́м, лі́нія; розтягувати; руки (вита́гнуті для виміру); розтягнуті руки (як міра довжини)», дінд. *gājah* має в своїй основі семантичний принцип «відокремленості, обмеженості» [10, с. 50]. Ми вважаємо, що зазначений факт дає підстави для реконструкції другого прототипу філософської категорії простору. Як зазначає А. Спіркін, у генезисі просторових уявлень важливу роль відіграв розвиток прийомів виміру відстані [9, с. 382–400], а історично першими засобами виміру були поряд із зором, частини тіла людини (звідси наявність у мові антропоморфних одиниць виміру лікоть, палець, п'ядь та ін.). Таким чином, сукупне значення дінд. *gājah* приводить до висновку про існування ще однієї когнітивної моделі філософсько-категоріального визначення простору, яка є типовим прикладом і може бути описана як «Рука – типова міра довжини».

У релігійно-міфологічному світогляді вказана когнітивна модель метафоризується у значеннях епітетів богів у давньоіндійському пантеоні: дінд. *dīrgha-bānu*, *mahabānu* «довгорукий» (епітети Індри) (пор. рос. Юрий Долгорукий), передбачаючи, згідно з Т. Харитоновою, наявність спеціальних сем «той, що володіє (великою) територією; той у кого руки загребуші» [10, с. 51].

Таким чином, дослідження семантики давньоіндійської лексики з просторовим значенням дає нам змогу виокремити так званий експеренційний кластер для абстрактного поняття простору, який, на нашу думку, засвідчує, що ключовим у розумінні просторових відношень того часу було уявлення про простір як двовимірну протяжність.

Значення давньогрецьких просторових позначень *χώρα* (*χώρας*, *χώρα*) та *χάος* сягають своїми витокami етимологічного гнізда кореня іє. **ǵhei-*, який характеризується смисловим відтінком «бути порожнім» [10, с. 53]. Не можна не погодитись з Т. Харитоновою, що саме це значення лежить в основі семантичного мотивування позначення категорії простору в давньогрецькій філософії. Так, у вченні античного філософа Демокріта простір характеризується як «велика порожнина». Уведене Герсїодом поняття хаосу (гр. *χάος*) Аристотель пояснює як перше начало, місце, де перебувають усі речі. У поетичній формі схожу думку висловлює Лукрецій Кар: «Якщо б простору чи місця, що ми пустотою називаємо, не було б взагалі, тіла б не могли тоді знаходитись і рухатись по-різному...» [5, с. 364].

Подібна семантика притаманна також нім. *Raum*, яке традиційно етимологізується на прагерманському тлі як результат субстантивації ад'єктивної основи пгерм. *gūma «просторий, великий, місткий» та зводиться до дієслівного кореня пгерм. *gūmian зі значеннями «корчувати; розчищати землю під рілля, звільняти» [10, с. 56]. Значення «незаповненості» зближують німецький просторовий термін *Raum* з його давньогрецькими еквівалентами.

Окреслена семантика цілком вірогідно вказує на появу третього прототипу класичного філософського поняття простору, реконструкція якого (прототипу), однак, буде неповною без залучення до розгляду семантичних мотивувань латинського терміну *spatium*. Саме від лат. *spatium* походять термінологічні найменування категорії простору в сучасних англійській та романських мовах (англ. *space*, фр. *espace*, іт. *spazio*, ісп. *espacio*). Зведення лат. *spatium* до дієслівного кореня іє. **sp(h)ē(i)-/spi-/sphe-* зі значеннями «тягнути, розтягувати; розширятися» дозволяє ототожнити лат. *spatium* з гр. *σφατρα* через об'єднання коренів іє. **sp(h)ē(i)-/spi-/sphe-* і **sp(h)er-/sp(h)rə* в єдине етимологічне гніздо. Цей момент наразі є показовим, адже гр. *σφατρα*, крім загальних значень «м'яч, куля, кулясте тіло», набуло в давньогрецькій філософській традиції спеціального термінологічного значення «сфайрос» і використовувалось зокрема у вченні Емпедокла на позначення світу, який він уявляв у вигляді досконалої кулі, вічної та нерухомої [1, с. 63]. Емпедокл не досліджував окремо поняття простору, однак, його ідея про «сферичність єдиного» може сприйматися як указівка на одну з його (простору) характеристик. Про сферичність буття говорив і представник Елейської школи Парменід, наголошуючи на тому, що порожнечі не існує. Вважається, що саме античному філософу Парменіду належить перша спроба формулювання метафізичного розуміння природи [1]. Разом з тим континуанти висхідного для лат. *spatium* кореня іє. **sp(h)ē(i)-/spi-/sphe-* засвідчують значення «підстрибувати; пружинити, кидати», які описують рухи та дії з м'ячем.

У такий спосіб шляхом проведеного етимологічного зіставлення можемо визначити третій прототип філософсько-категоріального значення простору, який оформлюється за когнітивною моделлю типового прикладу «Типовий м'яч – це куля, яка підстрибує». На нашу думку, виокремлення третього прототипу є показовим, адже, він засвідчує перехід до нового розуміння поняття простору, який відбувся в межах давньогрецької філософської традиції. Якщо семантичним ядром давньоіндійських просторових позначень є «поле» («поле, яке можна бачити, виміряти руками), що, очевидним чином, вказує на сприйняття простору як двовимірної протяжності, давньогрецькі значення, пов'язані з «кулею», містять усвідомлення простору як такого, що має об'єм, тобто характеризується трьома вимірами. Цікаво відзначити, що латинський термін *spatium*, вочевидь, є еквівалентом радше емпедокловому «сфайросу», ніж «хаосу» Гесіода, адже, а ні сам зазначений термін, а ні рефлексії його первісного кореня іє. **sp(h)ē(i)-/spi-/sphe-* не мають значення «бути порожнім», типового для гр. *χώρα* і *χάος*, або нім. *Raum*. У той самий час слов'янські позначення простору (рос. *пространство*, укр. *простір*, блр. *прастора*, болг. *простор*, ч., слц. *prostor*, схв. *простор*, п. *przestzeń*), які етимологічно зводяться до дієслівного кореня іє. **ster-/stre-/streu-*, поєднують як семантику об'єму (пор. дінд. *stārah* «куля»), так і семантику площинної протяжності (пор. дінд. *prastārah* «підстилка, подушка; площа, рівнина», гр. *στέρον* «площина; груди», лат. *stratus* «розстелений»).

Отже, можемо зробити висновок про те, що філософська категорія простору в межах індоєвропейської сім'ї мов концептуалізується двома типами прототипних моделей: 1) експеренційним кластером, що поєднує в собі такі базисні моделі, як абстрактний ідеальний взірць та типовий приклад; 2) базисною моделлю типового

прикладу. Разом вони формують кластер зі складним прототипом: *prostir* – це протяжність, що характеризується об'ємом і яку можна виміряти.

Лексичними позначеннями філософського поняття часу первісно стали використовуватися у різних системах давньоіндійської філософії слова *kālāh* і *vēlā*. Походячи від різних індоєвропейських коренів **k^hel-* «рухатися» та **^hel-* «обвивати, вертяти(ся), обертати(ся)» відповідно, вони збігаються у значеннях споріднених слів-форм, напр. дінд. *cākra* «колесо; коло», гр. *κόκλος* «коло», псл. *kolo*, дангл. *hwēol* «коло», а також дінд. *vālati* «обертається, крутиться», *cakra-vāla* «кільце; коло», *vāna* «хвиля», двн. *wēlla* «хвиля» [10, с. 60]. Описана семантика давньоіндійської темпоральної термінології визначає перший прототип філософсько-категоріального поняття часу, який може бути схарактеризований як типовий приклад «Колесо – це коло, яке обертається».

Давньоіндійський міфологічний світогляд фіксує уявлення про час як про величезне колесо, яке знаходиться в постійному коловому русі. Показовою наразі є назва доктрини часу в індійській міфології *Kāla-śakra* «колесо часу», а також власне ім'я богині, яка уособлювала ідею часу – *Kālanemi*, що дослівно означає «обід (колеса) часу» [8: I, с. 125].

В античній філософській традиції в термінологічному значенні часу використовувалася відома лексема гр. *χρόνος*. Цікаво, що вихідний для гр. *χρόνος* корінь іє. **^hgher-* первісно мав найрізноманітніші просторові значення, про що переконливо свідчить семантика численних продовжувачів цього кореня, напр. тох. *tsar, sar* «рука», гр. *χόρτος* «місце, двір», лат. *cohors* «двір, огорожене місце, огорожа» [10, с. 62]. Якщо ж розглядати гр. *χρόνος* як континуант кореня іє. **(s)ker-*, що, на думку деяких дослідників, також можливо [див. 10, с. 63], семантичним першоджерелом розвитку античного філософського значення часу виявляється значення «відрізок, нарізка». Вочевидь, окреслена семантика вказує на первісне дискретне сприйняття часу, характерне для періоду античності. Як зазначає В. П. Гайденко, час у грецькій культурі виступав не як вимір, незалежний від наповнюючих його подій, проте був нероздільно пов'язаний із тим, що відбувається [2, с. 88].

Для прототипного аналізу більш продуктивним виявляється вивчення грецьких позначень філософської категорії часу разом із розглядом латинської темпоральної термінології. Як відомо, лат. *tempus*, перш ніж набути термінологічного значення, функціонувало в загальнонародній мові із значеннями «проміжок часу, пора, зручний момент; щасливий випадок; стан; тяжкі обставини» [3, с. 1002–1003]. Походячи від кореня іє. **temp-/tomp-*, семантика континуантів якого визначається семами «різати», «відрізок» (пор. гр. *τέμνω* «ріжу», *τιμῆσις* «ніж», *τόμος* «відрізок, частина») лат. *tempus* зближується із уже згаданим гр. *χρόνος*, а також з гр. *τόπος* із значеннями «місце; простір». Деякі дослідники схильні ототожнювати гр. *τόπος* із гр. *τύπος* «удар, знак; слід, відбиток», постулюючи таким чином для *τόπος* вихідне значення «відбиток» [13, с. 38]. Релевантність такого припущення засвідчується семасіологічними паралелями з нвн. *Huf* «копито», нвн. *Hufe* «ділянка землі», а також дінд. *radā*, яке суміщує значення «крок, слід; удар; відбиток» і «місцевість, становище», і є спорідненим дісл. *ed* «проміжок часу; час», гал. *candetum* «простір» [10, с. 65].

Спостереження за семантичними першоджерелами лат. *tempus* надають нам змогу виокремити другий прототип філософсько-категоріального значення часу. На нашу думку, визначальною у даному випадку є повсюдна семантична паралель грецького і латинського позначень часу із різноманітними спорідненими словоформами, що характеризуються просторовими значеннями. Вочевидь, зазначений факт вказує на осмислення поняття часу в термінах іншого поняття – поняття простору. Згадане вище дискретне сприйняття часу, типове для античної культури, змушує нас ставитися до гр. *χρόνος* та лат. *tempus* як до термінів радше із значеннями «проміжок часу, часовий інтервал», ніж із значенням «час як плинність». Це дозволяє реконструювати метафору «Відрізок часу як відрізок (ділянка) землі», тобто загальніше «Час як простір», яка і буде другим прототипом.

Уявлення про атомарну структуру часу, притаманне античній філософії, на наш погляд, найкраще за все може бути проілюстроване на прикладі одного з парадоксів уже згаданого вище Зенона. Намагаючись довести ілюзорність руху, Зенон стверджує, що стріла, яка летить, тим не менше завжди перебуває в спокої, тобто є нерухомою. Він аргументує, що в конкретний момент часу стріла знаходиться в конкретному місці, займаючи такий відрізок простору, який дорівнює її довжині. Протягом конкретного моменту стріла не може рухатися, адже в такому разі цей момент мав би бути поділений на ще менші часові відрізки. Такий поділ неможливий через те, що за визначенням момент є мінімальним і неподільним елементом часу [12, с. 34]. Згідно з описаним поглядом на структуру часу і простору, визнання того, що стріла рухається, означає, що вона займатиме кожний суміжний відрізок простору в кожний наступний момент часу.

У германських мовах лексичні позначення категорії часу є похідними від прагерманської основи **ti-di*, яка в свою чергу зводиться до дієслівного кореня іє. **dā-*: *dā-dāi-dāi-* зі значеннями «ділити, розділяти» [10, с. 65]. Семантика континуантів кореня іє. **dā-*: *dā-dāi-dāi-* демонструє дискретне уявлення про час, подібне до втілюваного грецьким і латинським філософськими термінами (пор. дінд. *dāti*, *dyāti* «ділить, розподіляє», *dānām* «частина», гр. *δαίωμα* «ділю, розподіляю», *δαίς* «частина, доля», вірм. *tī* «час»).

У західнослов'янських мовах, а також в українській і білоруській темпоральна термінологія зводиться до спільнослов'янського *časъ* (пор. укр., блр. *час*, п. *czas*, ч. *čas*, слц., *čas*). З одного боку, семантика континуантів вихідного для *časъ* дієслівного кореня іє. **kes-/kos-* «різати, рубати» передбачає значення «мить, момент» і відповідно дискретне уявлення про час, описане вище (пор. дісл. *skeid* «відрізок часу», дінд. *ksah* «мить; момент, короткий проміжок часу»). З іншого боку, найконкретніше із значень слова *časъ*, що збереглося – часовий пункт у межах доби, а також наявність семантичної паралелі *razъ* – *raziti* засвідчують, на думку деяких дослідників, значення «удар» у розумінні періодично подаваного сигналу [7, с. 231]. Таким чином, абстрактне поняття час виявляється пов'язаним з конкретними подіями, що його наповнюють, і про які сповіщали ударом. На нашу думку, в зв'язку з цим можна говорити про появу третього прототипу філософсько-категоріального поняття про час, який можна віднести до характерних прикладів «Удар – сигнал, який сповіщає про певну подію».

Інші слов'янські позначення філософської категорії часу зводяться до загальнослов'янського *vremę* зі значеннями «жарка погода», «щастя», «вдача». Сукупність значень, зафіксованих у індоєвропейських відповідників слов. *vremę*, що походить від дієслівної основи *vřtětĭ* «вертати, повертати» (напр., рос. *вертеть*, укр. *верти-ти*, болг. *въртя*, ч. *vrteť*, п. *wiercić* «верчу») дозволяють порівняти їх з дінд. *kālāh* і *vēlā* у значеннях «обертається, крутиться» [10, с. 69]. Очевидно, що в основі вказаних значень лежить ідея колового руху, а вихідний для *kālāh* індоєвропейський корінь **k₂el-*, як уже згадувалося, характеризується саме значенням «рухатися». Слід відзначити, що виділений нами перший прототип філософсько-категоріального значення часу, який втілює уявлення про час як про нескінченний коловорот, концептуалізує поняття часу в термінах іншого відомого нам поняття – поняття руху. Отже, перед нами знову постає метафора, яка цього разу може бути визначена як «Час як рух». На наш погляд, найвиразнішим чином описане уявлення про час висловив Лукрецій у своїй поемі «Про природу речей» [6, с. 452–456]:

Також і час не існує окремо: що трапилось нині,
Що – в давнину, що колись має статися, – ми відчуваєм
Тільки в зв'язку нерозривно-тісному з самими речами.
Визнати мусиш таке: самого по собі, поза рухом
Та супокоем речей, ми не можемо часу сприймати.

Аристотель також не може міркувати про час окремо від подій, тому пояснює нескінченністю часу нескінченність руху. Аристотель визначає час, використовуючи такі поняття як «зараз», «раніше» і «після», проте не наводить їх точного роз'яснення. З одного боку очевидним є сприйняття Аристотелем часу як протяжності, плинності, а з іншого – переконання в необхідності для часу бути порухованим, без чого він не міг би перетікати від однієї точки до іншої і бути перервним. Саме тому, на нашу думку, Аристотель стверджує, що час є числом руху, його мірою і порядком.

Таким чином, прототипний аналіз сукупно з семантичною реконструкцією філософсько-категоріального значення часу дозволяє нам говорити про концептуалізацію філософської категорії часу двома базисними (типовий приклад і характерний приклад) і двома метафоричними моделями. Базисні моделі наразі не утворюють експеренційного кластеру, адже позначають два цілковито відмінних сприйняття часу. Так, типовий приклад колеса як кола, що обертається, передбачає інтерпретацію часу як нескінченної циклічної повторюваності, в той час як характерний приклад удару як сигналу, що сповіщає про певну подію, втілює уявлення про час як про дискретну субстанцію, яка складається з безлічі окремих митей. Метафоричні моделі демонструють осмислення поняття часу в термінах іншого абстрактного поняття: в одному випадку – поняття простору, в іншому – поняття руху.

Висновки. Отже, при порівнянні результатів прототипного аналізу термінів на позначення філософських категорій простору і часу, очевидним виявляється факт відмінної концептуалізації відповідних понять у свідомості людини. Можемо констатувати, що визначальним для категорії простору є досвідне сприйняття тих чи інших об'єктів оточуючої дійсності (поле, куля), про що свідчить як експеренційний кластер, сформований на тлі давньоіндійської мови, так і типовий приклад, спільний

для грецької, латинської та слов'янських мов. Категорія часу переважно оформлюється у вигляді метафори, апелюючи до концептуальних сфер інших категорій. Слід також зазначити, що, не зважаючи на певну релятивність категорії часу, передбачену її метафоричною структурою, виділені нами метафоричні прототипи мають досвідне походження. Зважаючи на виявлену метафоричність поняття часу, перспективним наразі нам видається подальше дослідження концептуалізації абстрактних філософських понять в аспекті лінгвістичної відносності.

Список літератури

1. Асмус В. Ф. Античная философия. Эмпедокл / В. Ф. Асмус. – М., 1990. – С. 58–73.
2. Гайдено П. П. Тема судьбы и представление о времени в греческом мировоззрении / П. П. Гайдено // Вопросы философии. – № 9. – 1969. – С. 88–98.
3. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М.: Рус. яз., 1976. – 1096 с.
4. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 23. – М., 1988. – С. 12–51.
5. Лукреций Тит Кар. О природе вещей / Тит Лукреций Кар // Антология мировой философии. – Т. 1. Ч. 1. – М.: Мысль, 1969. – С. 360–370.
6. Лукрецій Тит Кар. Про природу речей / [пер. А. Содомори]. – К.: Дніпро, 1988.
7. Мельничук А. С. Корень *kes-* и его разновидность в лексике славянских и других индоевропейских языков / А. С. Мельничук // Этимология 1966. – М.: Наука, 1968. – С. 194–240.
8. Мифы народов мира. Энциклопедия в 2-х томах / [под ред. С. А. Топорова]. – М.: Сов. энциклопедия, 1980–1982. – Т. 1. – 671 с.; Т. 2. – 718 с.
9. Спиркин А. Г. Происхождение сознания / А. Г. Спиркин. – М.: Госполитиздат, 1960. – 471 с.
10. Харитонов Т. А. Джерела філософської термінології / Т. А. Харитонов. – К.: Наук. думка, 1992. – 111 с.
11. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind / George Lakoff. – Chicago: The University of Chicago Press, 1987. – P. 58–135.
12. Salmon W. C. Space, Time and Motion: a Philosophical Introduction / W. C. Salmon. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982. – 159 p.
13. Windekens A. J. Van Graeca et tocharica / A. J. Windekens // Lingua Posnaniens. – № 19. – 1963. – P. 36–43.

Кудрявцева Н. С. Прототипическая структура философской пространственно-временной терминологии / Н. С. Кудрявцева // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2013. – Т. 26 (65), № 4, ч. 2. – С. 264–271.

Статья содержит исследование философской пространственно-временной терминологии, осуществлённое с опорой на этимологический анализ лексем, обозначающих философские категории пространства и времени, а также посредством применения когнитивной теории прототипов для объяснения результатов этимологических поисков.

Ключевые слова: пространство, время, философская категория, термин, прототип, метафора.

Kudriavtseva N. The prototype structure of spatial and temporal terminology in philosophy / N. Kudriavtseva // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2013. – Vol. 26 (65), No 4, part 2. – P. 264–271.

The article contains an exploration of spatial and temporal terms of philosophy based on etymological analysis of the lexemes denoting philosophical categories of space and time. The cognitive theory of prototypes is used to explain the results of the etymological investigation placing the overall problem in the framework of contemporary cognitive paradigm. Findings in various Indo-European languages demonstrate the fact that the philosophical category of space is grounded in experience, while the category of time turns out to be largely metaphorical. The notion of time is conceptualized in terms of other notions – space, which is typical for the occidental culture, and motion – the idea prevailing the oriental worldview. Thus, the

metaphorical nature of time implies a certain degree of relativity for the given philosophical category, which further suggests a perspective to explore conceptualization of philosophical categories within the scope of linguistic relativity.

Key words: space, time, philosophical category, term, prototype, metaphor.

Поступила в редакцію 14.11.2013 г.